

дієвого та прогресивного механізму мобілізації доходів бюджетів України.

Література:

1. Крисоватий А. Податкова політика у реформуванні соціально-економічної системи України / А. Крисоватий, Т. Кошук // Економіст. – 2010. – № 9. – С. 41–50.
2. Нікітшин А.О. Адміністрування податків в умовах фінансово-економічної кризи / А.О. Нікітшин // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 44–48.
3. Олійник Д. Реформування системи державного управління: вітчизняний досвід / Д. Олійник // Економіст. – 2011. – № 1. – С. 28–30.

Зелінська Наталія Степанівна, начальник відділу погашення заборгованостей Тернопільської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління міндоходів у Тернопільській області

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПОГАШЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ В УКРАЇНІ

Проблема наявності податкового боргу є загальнодержавною, оскільки недонадходження доходів до бюджету в запланованих обсягах з причини накопичення новоствореного податкового боргу безпосередньо впливає на функціонування та стабільність фінансової системи держави та на фінансування державних програм соціально-економічного розвитку.

Наявність податкової заборгованості в будь-якому розмірі порушує права всіх громадян, позбавляючи державу джерел фінансування їхніх потреб. Однак, аналіз визначених її показників у конкретних соціально-економічних умовах розвитку тієї чи іншої країни дозволяє встановити сутність проблеми, зважаючи на фактор її місця та часу [2].

Теоретико-мотодогічні засади механізму погашення податкового боргу та функціонування системи управління податковим боргом висвітлені у працях А. Крисоватого, І. Луїної, В. Мельника,

В. Онищенко, О. Тимченко, В. Федосова, А. Яковлевої та інших науковців. Віддаючи належну доробку вчених щодо дослідження даних питань, слід зауважити, що переосмислення та подальшого вивчення потребують проблеми механізму управління податковим боргом в державі, що зумовлює необхідність його удосконалення та розробку напрямів мінімізації податкового боргу.

Мета статті полягає у формулюванні основних проблем механізму погашення податкового боргу в Україні та виокремлення шляхів їх вирішення.

Податковим боргом вважається сума фактичної заборгованості суб'єкта господарювання, яка виникла у разі несплати платником податків узгодженої суми грошового зобов'язання у встановлений термін.

Вирішення проблеми існування податкового боргу є актуальною як для України, так і для багатьох країн світу. Так, Міністерство фінансів Польщі оці-

нює податкову заборгованість польських громадян перед державою на початок 2013 р. майже у 16 млрд. доларів. Сума накопиченого за останні роки податкового боргу перевищує річні видатки країни на охорону здоров'я більше, ніж у 7 разів, на вищу освіту – більш, ніж у 4 рази, на армію у 2 рази [2]. Станом на 1 травня 2014 р. податкова заборгованість до зведеного бюджету по Тернопільській ОДПІ ГУ Міндоходів у Тернопільській області становить 135454,72 тис. грн., що на 56438,22 тис. грн. більше у порівнянні з аналогічним періодом 2014 р., зокрема, саме борг без банкрутів становить 98159,09 тис. грн. та податковий борг платників податків, які перебувають у процедурах банкрутства – 37295,63 тис. грн.

Важливе значення при цьому має ефективне управління податковим боргом у державі. Дане поняття у науковій літературі трактується як сукупність податкових методів, важелів та інструментів, які використовуються державними органами влади для мінімізації наявного податкового боргу та недопущення виникнення новоствореного податкового боргу, за відповідного нормативно-правового, організаційного та інформаційного забезпечення [8]. Крім того, управління податковим боргом можна визначити як сукупність прийомів та способів впливу на платіжну поведінку боржників, спрямованих на погашення ними податкового боргу з метою його мінімізації. Однією із особливостей є те, що платники-боржники функціонують відокремлено один від одного. Відповідно, управління податковим боргом, здійснюється через підсистеми засобів впливу на платника

для забезпечення погашення ним податкового боргу самостійно та заходів примусового стягнення [3].

З метою надання платникам податків допомоги в погашенні податкового боргу та реалізації відповідних повноважень, керівник органу податкової служби призначає такому платнику податків з-поміж працівників державної податкової інспекції податкового керуючого. Відповідно до чинного законодавства він направляє боржнику податкову вимогу [9], здійснює опис майна платника податків, що має податковий борг, у податкову заставу [6], перевіряє стан збереження майна, яке перебуває у податковій заставі [7], забезпечує підготовку відповідних матеріалів до суду щодо стягнення податкового боргу тощо, тобто здійснює управлінський вплив на платіжну поведінку боржника з метою погашення податкового боргу [1].

У процедурі погашення податкового боргу початковим етапом є надсилання податковим керуючим боржнику податкової вимоги (направляється один раз), в якій міститься інформація про суму податкового боргу, поширення на майно боржника податкової застави та дата проведення опису майна в податкову заставу [9]. Незважаючи на те, що податкова вимога фактично носить інформаційний характер, проте саме від дати її надсилання (вручення) залежить провадження до платника податків заходів стягнення. Термін дії податкової вимоги становить 60 календарних днів, тобто це період, коли надається боржнику можливість для самостійного фінансового оздоровлення та забезпечення добровільного виконання зобов'язань перед бюджетами

та державними цільовими фондами. Однак, встановлений термін дії податкової вимоги зумовлює виникнення проблеми щодо затягування в часі провадження подальших заходів стягнення коштів і продаж майна платника в рахунок погашення його податкового боргу.

Наступним етапом погашення податкового боргу є реалізація права податкової застави [6]. Майно платника податків передається в податкову заставу з метою забезпечення виконання боржником своїх обов'язків щодо погашення податкового боргу. Майно, на яке поширюється право податкової застави, оформляється актом опису, до якого включається ліквідне майно, яке можливо використати як джерело погашення податкового боргу. Станом на 1 травня 2014 р. за даними Тернопільської ОДПІ ГУ Міндоходів у Тернопільській області сума описаного майна в податкову заставу становить 16160,2 тис. грн., в тому числі за поточний рік – 1789,7 тис. грн. Проте в практичній діяльності існує проблема у здійсненні опису у податковій заставі ліквідного майна боржника з причин його відсутності. Тому недосконалість використання права податкової застави є суттєвою перешкодою забезпечення дієвого механізму управління податковим боргом. Прогалинами в законодавстві можна вважати дозвіл на діяльність підприємствам із незначним капіталом чи за повної його відсутності. Тобто це стосується тих підприємств, у яких виникає податковий борг близько 90%, які не мають у користуванні земельних ділянок, транспортних засобів, тобто не володіють активами. Відповідно до Податкового

кодексу до боржника застосовуються заходи щодо погашення податкового боргу шляхом стягнення коштів, які перебувають у його власності, а в разі їх недостатності – шляхом продажу майна такого платника податків, яке перебуває у податковій заставі. Зазначені заходи стягнення здійснюються лише на підставі попередньо отриманих рішень суду. Перше рішення приймається судом після розгляду позову державної податкової інспекції щодо стягнення коштів з рахунків платника податків у банках, які його обслуговують. Згідно даного рішення суду, податковою інспекцією вживаються заходи по стягненню готівкових коштів, а також стягнення безготівкових коштів шляхом направлення до банків такого боржника інкасових доручень щодо списання коштів у розмірі суми податкового боргу або його частини без погодження з платником податків [1].

Якщо коштів недостатньо для погашення податкового боргу платника податків, державна інспекція вдруге звертається до суду щодо надання дозволу на погашення всієї суми податкового боргу за рахунок майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі. Відповідно до отриманого рішення суду, податковий керуючий здійснює заходи з продажу майна боржника на публічних торгах [5]. Термін застосування заходів стягнення до боржників довготривалий.

Так, працівниками відділу погашення заборгованостей разом із юридичним відділом Тернопільської ОДПІ ГУ Міндоходів у Тернопільській області підготовлено та направлено звернення до суду щодо надання дозволу на погашення податкового боргу за рахунок:

– стягнення готівкових (безготівкових) коштів по 40 боржниках на суму 6204,4 тис. грн. та з них задоволено на суму 27,8 тис. грн.;

– заставного майна боржників по 4 боржниках на суму 1945,1 тис. грн. та задоволено суму боргу 1261,0 тис. грн. Відповідно за рахунок реалізації заставного майна надходження склали 200,0 тис. грн.

Наявність податкового боргу вимагає його оцінки, результати якої повинні враховуватися контролюючими органами при розробці конкретних заходів щодо його управління в напрямі вдосконалення системи стягнення податкового боргу. Одним із головних завдань діяльності контролюючих органів є недопущення зростання податкового боргу та його скорочення.

Управління податковим боргом в Україні здійснює Міністерство доходів і зборів, місією якого є адміністрування податків, зборів, митних платежів та єдиного соціального внеску, надання

послуг громадянам і бізнесу та, як наслідок, забезпечення наповнення дохідної частини бюджету, створення умов для розвитку підприємництва та міжнародної торгівлі.

Таким чином, удосконалення системи стягнення податкового боргу повинно передбачати впровадження таких стратегічних ініціатив:

– розробка законодавчих ініціатив з прискорення стягнення податкового боргу,

– оптимізація зі стягнення податкового боргу,

– стягнення податкового боргу з урахуванням забезпечення можливості подальшого ведення бізнесу боржником.

Тому, враховуючи вищезазначене, вважаємо, що механізм державного управління податковим боргом потребує більш детального дослідження з метою його вдосконалення, підвищення дієвості та результативності.

Література:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/podatkovij_kodeks_ukraini.htm.

2. Новицький В.Є. Податкове регулювання в системі інструментів соціально-економічного розвитку: питання методології / В.Є. Новицький // Фінанси України. – 2007. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi/62932.html>.

3. Тимченко О.М. Податковий борг в Україні: мінімізація ризиків та ефективність менеджменту: автореф. дис. д.е.н.: спец. «Гроші, фінанси і кредит» / О.М. Тимченко. – К., 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.04/2010/Timchenko.doc.

4. Наказ Міндоходів України «Про затвердження Порядку використання додаткових джерел погашення податкового боргу» від 10 жовтня 2013 р. № 569 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi>.

5. Наказ Міндоходів України «Про затвердження Порядку проведення цільових аукціонів з продажу майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі» від 10 жовтня 2013 р. № 571 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi>.

6. Наказ Міндоходів України «Про затвердження Порядку застосування податкової застави органами доходів і зборів» від 10 жовтня 2013 р. № 572 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi>.

7. Наказ Міндоходів України «Про затвердження Положення про проведення перевірок стану збереження майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі» від 10 жовтня 2013 р. № 573 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi>.

8. Наказ Міндоходів України «Про затвердження Порядку призначення та звільнення, а також функції та повноваження податкового керуючого» від 10 жовтня 2013 р. № 578 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi>.

9. Наказ Міндоходів України «Про затвердження Порядку направлення органами доходів і зборів податкових вимог платникам податків» від 10 жовтня 2013 р. № 576 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi>.

Іляш Ольга Ярославівна, головний спеціаліст відділу бухгалтерського обліку Управління праці та соціального захисту населення Козівської районної державної адміністрації

СОЦІАЛЬНІ ПІЛЬГИ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ В УКРАЇНІ

Система соціальних пільг є важливою складовою державної соціальної політики. Зважаючи на те, що в Україні чинними є понад 55 законодавчих актів, на основі яких надаються відповідні пільги населенню, нашу країну в європейській спільноті небезпідставно називають «країною пільг».

У чинному законодавстві термін «пільги» вживається доволі часто, однак його визначення відсутнє, як і визначення «соціальних пільг».

Серед науковців немає єдиного підходу до визначення дефініції «пільги». Трактуювання ж терміну «соціальні пільги» зустрічається доволі рідко. Так, на думку С. Синчук, державна пільга – це передбачене законодавством повне або часткове звільнення певних категорій громадян від виконання обов'язку або надання додаткових прав [7]. Подібне визначення пільг подається і у термінологічно-понятійному словнику «Соціальна політика і соціальна робота»: «пільга – повне або часткове звільнення

певних категорій громадян (за ознакою віку, статі, посади, заслуг, місця проживання тощо) від дотримання встановлених законом загальних вимог і правил, виконання певних обов'язків» [1, с. 309].

В енциклопедії [3, с. 450] вказується, що пільги – це «переваги, додаткові права, що надаються певним категоріям громадян або організаціям, підприємствам, регіонам (часткове чи повне звільнення від сплати певних податків, платежів тощо). Також у зазначеному виданні подається визначення адресних пільг, які трактуються як пільги, адресовані певним категоріям населення, підприємствам, особам за рішенням державних органів.

О. Коваль, Л. Тарасенко, Т. Яцків стверджують, що пільги – це спосіб забезпечення окремим громадянам підвищений рівень соціальних гарантій, повне або часткове звільнення їх від оплати соціальних послуг (житлово-комунальних, транспортних, сана-